

MAGYARORSZÁG FÖLDRAJZA

17. A TÉTEL: MAGYARORSZÁG ÉGHAJLATA

1. Az éghajlati hatások: északi mérsékelt övezet valódi mérsékelt övében fekszik Magyarország

Meghatározó az óceántól való távolság:

1. *Nyugati részén* még érezhető az óceáni hatás (több a csapadék, a legtöbb a Zalai-dombságban)
2. *Keleti részén* egyre erőteljesebb a szárazföldi hatás (magasabb az átlaghőmérséklet és kevesebb a csapadék)
3. *Délnyugati részén* érezhető a mediterrán hatás (melegebb a klíma, ezért mediterrán növények természetes környezetben is előfordulnak, ősszel kialakul egy másodlagos csapadékmaximum)

Környezetéhez alacsonyabban fekszik az ország (*medencejelleg érvényesül*):

Következmenye: éghajlati elemek az ország belseje felé változnak (ATLASZ!)

2. Az éghajlati elemek(ATLASZ!)

1. *hőmérséklet:*
 - évi középhőmérséklet: 8-12 °C (hegyvidékeken alacsonyabb, délkeleten magasabb)
 - évi közepes hőingás: 20-22 °C (nyugatról kelet felé nő, az óceántól való távolodás és a medencejelleg miatt)
 - leghidegebb hónap: január; legmelegebb hónap: július
2. *csapadék:*
 - évi átlagos csapadékmennyiség: 600-700 mm (medencejelleg itt is érvényesül)
 - legtöbb csapadék: nyár elején esik (Medárd-napi esők)
 - legkevesebb csapadék: nyár közepén esik; aszály
3. *szél:*
 - Dunántúlon uralkodó szélirány az északnyugati
 - Dunától keletre északkeleti irányú szelek fújnak

18. A TÉTEL: MAGYARORSZÁG VÍZRAJZA

1. Folyók:

- az ország a Duna vízgyűjtőjéhez tartozik:
 - magyarországi hossza 417 km
 - egész évben hajózható, nemzetközi vízi út
 - magas vízállás nyáron van, amikor az Alpok magas területein elolvad a hó
 - jelentős mellékfolyói: Rába, Sió, Dráva, Ipoly
- Tisza: az ország második legnagyobb folyója.
 - magyarországi hossza 596 km (jelentősen csökkent a folyószabályozás óta)
 - szélsőséges vízjárású: tavasszal vannak áradások a Kárpátokban elolvadó hó miatt
 - kanyarog, ami akadályozza a hajózást
 - jelentős mellékfolyói: Bodrog, Sajó, Zagyva, Körös, Maros

2. Tavak:

- legnagyobb tavaink árkos süllyedéssel keletkeztek:
 - *Balaton*: Közép-Európa legnagyobb édesvízi tava; kicsi a mélysége, ezért nyáron nagyon felmelegszik, és üdülésre alkalmas
 - *Fertő-tó*: csak déli része tartozik hazánkhoz; jelentős részét nád borítja
 - *Velencei-tó*: kicsi a mélysége, üdülésre alkalmas
- jellemzőek a folyókat kísérő morotvatavak (pl. Szelidi-tó)
- a mészköterületen kialakult dolinitavak (pl. aggteleki Vörös-tó)
- Alföldön szikés tavak (pl. nyíregyházi Sós-tó, szegedi Fehér-tó)
- mesterséges tavaink vizét ivó –, ipari –és öntözővízként, üdülési és horgászati célokra hasznosítják (pl: Tisza-tó)

19. A TÉTEL: ÉSZAKI-KÖZÉPHEGYSÉG

1. Természeti adottságok, erőforrások:

- Leghűvösebb nagytájunk, sok a csapadék, erdőkben leggazdagabb tájunk
- *Ásványkincsek:*
 - vulkánossághoz kapcsolódik a mátrai *rézérc*
 - üledékes ásványkincsek: *barnakőszén és lignit* (Mátraalja, Bükkalja)
 - *építőkövek*
 - *nem fémes ásványkincsek* (kaolin a Zempléni-hegységben – porcelánkészítés; perlit, zeolit)
- Védett természeti értékek (nemzeti parkok, világörökségek)
- Gyógyforrások (Eger, Miskolc), gyógyintézetek főleg tüdőbetegek számára

2. Felépítése:

Nagyrészt vulkáni kőzetekből áll, de vannak üledékes tagjai is. A hegységek között medencék húzódnak.

Résztájai: (Visegrádi-hegység, Börzsöny, Cserhát, Mátra, Bükk, Aggteleki-karszt, Cserehát, Zemplén)

1. Üledékes kőzetekből felépülő tagok:

- Mészkö és dolomit: Cserhát egyes részei, Bükk, Aggteleki-karszt
- Fiatal, üledékkel borított, erősen felszabdalt dombság: Cserehát

2. Vulkanikus kőzetekből felépülő tagok:

- Nyugatról keletre fiatalodik (andezit→riolit) a vulkánosság
- Tagok: Visegrádi-hegység, Börzsöny, Cserhát keleti része, Mátra (andezit), Zempléni-hegység (riolit és riolittufa is előfordul)
- Foltokban előforduló bazaltvulkánosság fiatalabb korú (Karancs, Medves)

20.A TÉTEL: A DUNÁNTÚLI-KÖZÉPHEGYSÉG JELLEMZÉSE

1. Ált. jellemzők:

A Dunántúli-khg. az egyetlen olyan nagytájunk, amelynek teljes területe Magyarország területén van. Vonulatainak iránya DNY-ÉK-i és ezekre merőlegesen törések (pl.: Móri –és Tatai-árok) tagolják.

2. Tagjainak jellemzése:

a) Bakonyvidék: legnagyobb része mészkő és dolomit

- Keszthelyi-hegység: legnyugatibb tag, itt található a Hévízi-tó
- Tapolcai-medence: I
 - alacsony fekvő részei korábban a Balaton északi öblei voltak
 - kiemelkednek a bazalt tanúhegyek: Badacsony, Szent György hegy. Arról tanúskodnak, hogy korábban itt bazaltos vulkanizmus volt (híresek a vazaltorgonák).
- Balaton-felvidék: kellemes éghajlata miatt balatoni Riviérának is nevezik
- Déli – és Északi-Bakony:
 - jelentős ásványkincsek:
 - bauxit: Halimba, Nyírad, Fenyőfő
 - barnakőszén: Ajka
 - mangánérc: Úrkút
 - az ásványkincsek feldolgozása:
 - bauxitból először timföldet, majd alumíniumot gyártanak: ipar jelentős központja Ajka (környezeti hatás: Devecser- iszapkatasztrófa)
 - barnakőszén: hőerőműben dolgozzák fel (Ajka)
- Tihanyi-félsziget: utóvulkáni működés jelei a gejzirkúpok

b) Vértes: peremén bauxit –és barnakőszéntelepek találhatóak

- Tatabánya jelentős feldolgozóipari központ (erőmű)

c) Dunazug-hegység: Pilis, Gerecse és Budai-hegység a részei

- kőzetanyagukat építőkként használják (Piszke)
- Budai-hegység: Duna felé eső oldalán jelentős termális vonal – gyógyfürdők épülnek rá

d) Velencei-hegység:

- felépítése eltér a hegység többi tagjától: óidei röghegység; fő kőzete a gránit

6.B TÉTEL: HAZÁNK SZŐLŐ -, GYÜMÖLCS ÉS ZÖLDSÉGTERMŐ KÖRZETEI + FELDOLGOZÓIPAR.

1. A körzetek kialakulásában szerepet játszó tényezők:

- A növény igényeinek megfelelő talajadottságok: pl. sok napsütés, melegebb éghajlat, hosszú ősz
- Termelési hagyományok
- Fogyasztópiac és feldolgozóüzemek közelsége (pl.: paradicsom, romlandó friss termékek)

2. Zöltség –és gyümölcstermesztés hagyományos körzetei:

- Zöldségek: *vöröshagyma*: Makó és térsége; *fűszerpaprika*: Szeged, Kalocsa; *paradicsom*: Budapest környéke, Duna-Tisza-köze, Hatvan; *káposzta*: Vecsés
- Gyümölcsök: *alma*: Nyírség, Szatmári-síkság, Bodroghöz; *őszibarack*: Budai-hegység, Dél-Alföld; *sárgabarack*: Duna-Tisza-köze;

Rendszerváltás után terjedt el nagyobb területen a jobb értékesítési lehetőségek miatt:

- *meggy* (bonbonmeggy-gyártása): Duna-Tisza-köze, Szabolcsban az alma helyére
- *málna*: Duna-kanyar, Miskolc és Győr környéke

3. Élelmiszeripar:

- Hűtő –és konzervipar: nagyobb városokban (Bp., Győr, Miskolc, Kecskemét, Debrecen, Nyíregyháza)
- Üdítő –és szeszesitalgyártás: gyümölcsitalok: Balaton (Sió), Budapest, megyeszékhelyek (Alföld); szeszesital: Zwack Unicum (Budapest), Győr, Kisvárd, Miskolc, Szeged

4. Szőlőtermesztés:

- Történelmi borvidékek megnevezése az Atlasz segítségével; ezeken a területeken minőségi borok
- Történelmi borvidékek kialakulásában szerepet játszik: kedvező éghajlatú, napsütéses déli lejtők, vulkanikus eredetű talajok, hagyományos picekultúra

- Duna-Tisza-közének szőlőtermesztése újabb keletű, de a legnagyobb területű: a 19. sz. végén pusztító filoxéra miatt a hegységek szőlőállománya gyakorlatilag megsemmisül, ezért lehozzák a termelést az Alföldre, ahol ez a gyökértetű nem tud megélni

7. B TÉTEL: MAGYARORSZÁG NÉPESEDÉSI VISZONYAI

1. Népesedés és következményei:

A legutóbbi felmérések szerint *Magyarország lakossága 10 millió fő alá csökkent.*

- 1980-as évek eleje óta *természetes fogyás* miatt csökkenő népességszám. Az egész országra jellemző, vannak területi különbségek. A népesség fogyásának oka a rossz gazdasági helyzet.
- *A pozitív vándorlási mérleg* (főleg a szomszédos országokból érkeznek) *ellensúlyozza* valamelyest a természetes fogyást.
- Kedvezőtlen a korösszetétel: *öregszik a társadalom*. Nő az idősek aránya, míg a munkaképes korúaké csökken.
 - Ez egyre több eltartottat és szociális kiadásokat jelent, és kedvezőtlen a későbbi népességnövekedés szempontjából is. Szükséges emiatt a nyugdíjrendszer átalakítása.
 - A munkanélküliség miatt még nehezebb eltartani a fiatalokat és az időseket
- *Születéskor várható élettartam*: fejlett gazdaságú országokéhoz képest alacsonyabb. Egészségtelen az életmód. A férfiak kilátásai rosszabbak: rossz az egészségi állapot, sok a stressz, a középkorú férfiak veszélyeztetettek.

2. Korfa elemzése: (ATLASZ-ban található korfa)

- Előregedő társadalomra utal az elkeskenyedő (urna alakú) korfa. A korfa alapja keskeny, tehát kevesen születnek, alacsony a 15 év alatti korcsoportok aránya.
- Fiatalkorban férfitöbblet, 45 év felett jelentős nőtöbblet: a férfiak születéskor várható élettartama alacsonyabb.
- Legnagyobb számú a 40-49 év közötti korosztály és ennek következtében a 20-29 éves korcsoport (az ő gyerekeik).
- Az idős korosztályok lélekszáma az életkor növekedésével fokozatosan csökken.

3. Intézkedések:

GYES, GYED, családi pótlék, adókedvezmény, lakásépítés, többgyermekesek támogatása

Ezekkel próbálják meg elérni, hogy minél több gyermeket vállaljanak a családok, és hosszú távon megoldódjon az idősek és fiatalok eltartásának gondja.

12. B TÉTEL: MAGYARORSZÁG ENERGIAGAZDASÁGA

1. Nem megújuló (kőszén, kőolaj, földgáz) energiahordozók: behozatalra szorul az ország, készleteink szerények, kitermelésük csökken.

- **Kőolaj:** lelőhelyei Dél-Alföldön és Zala megyében
 - hazai készletek az igények kb. 10 %-át elégítik ki. Behozatala főleg Oroszország felől a Barátság kőolajvezetéken történik.
- **Földgáz:** lelőhelyei az Alföldön (Szeged-Algyő, Hajdúszoboszló)
 - hazai készletek az igények kb. negyedét elégítik ki. Behozatala főleg Oroszország felől a Testvériség földgázvezetéken történik.

A kőolaj és a földgáz feldolgozása: erőművek a lelőhelyek és a vezetékek közelében vannak; két legnagyobb: Százhalombatta, Tiszaújváros. A vegyipar számára is fontos nyersanyagok.
- **Kőszén:** lelőhelyek: Mecsek (feketekőszén), Bakony, Nógrádi –és Borsodi-medence (barnakőszén), Mátra –és Bükkalja (lignit)
 - szeneink fiatalok, alacsony a fűtőértékük és kedvezőtlen az összetételük
 - Széntüzelésű erőművek: Ajka, Visonta, Pécs, Kazincbarcika
- **Nukleáris energiahordozók:** az uránérc bányászata megszűnt a Mecsekben; importált nyersanyag
 - Paks: hazánk egyetlen atomerőműve a villamosenergia-termelés 40 %-át adja

2. Megújuló (nap, víz, szél, geotermikus energia, biomassza): Adottságaink a legkedvezőbbek a geotermikus energia és a biomassza felhasználásában.

- **Nap:** gazdaságosan meleg víz előállítására használható nálunk, főleg családi házakra építik
- **Víz:** kisebb erőműveink vannak (pl.: Kisköre, Tiszalök), amelyek száma tovább bővíthető
- **Szél:** kisebb erőművek vannak növekvő számban (pl.: Kulcs, Mosonmagyaróvár)
- **Geotermikus energia:** a kedvező adottságok ellenére minimális a szerepe
- **Biomassza:** erőműveink egy részét átalakították, hogy ezzel is lehessen tüzelni (pl.: Pécs. Ózd)

4. B TÉTEL: HAZÁNK VEGYIPARA

1. Általános jellemzők:

- magas műszaki színvonalat és tudományos háttérrel igényel
- nagy a termelékenysége
- telepítő tényezői: víz, villamos energia, nyersanyag, fogyasztópiac, K+F, tőke. (ágazatonként eltérő igények vannak)
- Ipari termelésünk 15 %-át adja, a gépipar és az élelmiszeripar mögött a harmadik helyen áll a termelési érték alapján.

2. Kiemelkedő ágazatai:

- Petrolkémiai ipar: kőolajat dolgoznak fel, mivel hazánk készletei szűkösek, elsősorban import nyersanyagot dolgoznak fel. Telepítő tényező: szállítási útvonal.

- Kőolajfinomítás: Százhalombatta, Tiszaújváros
- Műanyaggyártó –és feldolgozóipar: TVK-Tiszaújváros, Borsodchem-Kazincbarcika, Észak-magyarországi Vegyi Művek-Sajóbáony
- **Szervetlen vegyipar:** műtrágyagyártás (Szolnok, Pét), klór, sósav előállítás
- **Festék -, háztartási –és kozmetikai szerek** (pl. Heli-D) gyártása: mosószergyártás Henkel (Szolnok), Unilever (Nyírbátor)
- **Gyógyszeripar:**
 - Leghatékonyabb és legnyereségesebb ipari és vegyipari ágazatok egyike
 - Magyarország a világtermelés 1 %-át állítja elő, de az egy főre jutó termelésben a 7., 8. helyen áll
 - Fokozottan érvényes rá, hogy magas műszaki színvonalat és tudományos háttérrel igényel.
 - Legfontosabb üzemek és központok: Richter Gedeon (Budapest, Dorog); Chinoin (Budapest, Miskolc, Veresegyháza), EGIS (Budapest); Biogal – TEVA (Debrecen)

5. B TÉTEL: HAZÁNK IDEGENFORGALMI ADOTTSÁGAI, AZ EGYES KÖRZETEK BEMUTATÁSA

1. Vonzerők:

- **Természetföldrajzi adottságok:** gyógyvízkészlet (geotermikus gradiens értéke nagyobb az átlagosnál), fürdőzésre alkalmas tavak (Balaton, velencei-tó, Tisza-tó), vízisportok; nagy kiterjedésű puszták, védett élővilág; kirándulásra alkalmas hegységek (Duna-kanyar), cseppkőbarlangok; hazai vadállomány, vadászat
- **Műemlékek:** történelmi városaink építészeti emlékei, falumúzeumok (Eger, Hollókő)
- **Fesztiválok, kulturális rendezvények, magyar konyha és magyar borok**

2. Hiányosságok: kevés szálláshely, viszonylagos drágaság és nem megfelelő minőség, rossz infrastruktúra, sok az átutazó (tranzit utas), akik kevés ideig tartózkodnak az országban

3. Idegenforgalom szerepe: szolgáltatások kiemelkedő ágazata, fontos bevételi forrás; munkalehetőséget biztosít; termékeink számára piacot biztosít

4. Idegenforgalom formái, világörökségünk bemutatása:

Belföldi és külföldi; gyógyturizmus; falusi turizmus; bevásárló-, fesztiválturizmus, rokonlátogatás

Idegenforgalmi körzeteink: Atlasz megfelelő térképlapja alapján

Világörökségek: Budapest – Várnegyed és Andrásy-út, Hollókő, Aggteleki és Szlovák Karszt barlangjai (közös szlovák-magyar), Tokaji borvidék, Hortobágy, pécsi Ókeresztény sírkamrák, Pannonhalmi bencés főapátság, Fertő-tó (Neusiedlersee) (közös osztrák-magyar)

13. B TÉTEL: HAZÁNK KÖZLEKEDÉS-FÖLDRAJZI ADOTTSÁGAI

1. Közlekedés szerepe: Magyarország *tranzitország* (nagy az átmenő forgalom)

2. Közlekedési hálózat: egyközpontú és sugaras elrendezésű (a legfontosabb közlekedési útvonalak Budapestről indulnak és sugárnyaláb-szerűen haladnak az ország határai felé).

3. Közlekedési ágazatok:

Szárazföldi közlekedés:

- **Közút:** rugalmas, háztól-házig történő szállítást teszi lehetővé.
Autópályák: az autópályák hiánya különösen az átmenő nemzetközi forgalomban okoz gondot. (autópályák, autótutak: M1, M3, M35, M5, M6, M7, M0→meg kell tudni mutatni)
- **Vasút:** nagy tömegű áru szállítására és tömegközlekedésre a legalkalmasabb
 - Legnagyobb forgalmúak: Bp.- Győr-Hegyeshalom (ezen a szakaszon szállít a GYSEV), Bp.-Hatvan-Miskolc-Szerencs-Nyíregyháza, Bp.-Szolnok-Debrecen-Nyíregyháza-Záhony (ebből ágazik ki a Püspökladány-Biharkeresztes vonal), Bp.-Újszász-Békéscsaba-Lökösháza, Bp.-Szob, Bp.-Kelebia, Bp.-Székesfehérvár-Nagykanizsa- Murakeresztúr.
 - A nagy forgalmú vonalakon vannak villanymozdonyok, a kisebbeken diesel.

Légi közlekedés: nagy távolságokra lehet vele eljutni.

- A legdinamikusabban fejlődő közlekedési ágazat
- Legnagyobb repterünk Budapest-Liszt Ferenc Repülőtér, kisebb jelentőségű a debreceni.

Vízi közlekedés: nagy tömegű árut ezzel lehet a legolcsóbban szállítani.

- A hazai közlekedés legkevésbé fejlődő ágazata
- A Duna nemzetközi vízi út, mellette a Tisza, a Körösök és a Dráva bonyolít le kisebb forgalmat.
- Legnagyobb kikötők: Csepel (Szabadkikötő), Győr, Gönyű, Dunaújváros, Mohács, Baja.